

ПРАВОВА ПРИРОДА ГРУПОВОГО ПОЗОВУ

Алла ГУБСЬКА,
провідний науковий співробітник
Національної академії прокуратури України

SUMMARY

Legal nature of group action, maintenance of which opens up an author through research of aims on achievement of which this legal institute is directed, is probed in the article. Author on the basis of comparative analysis of aims of group action in foreign countries the done conclusion, that a group action is directed on expansion of access to justice, assistance a judicial and other economy, providing of unity of judicial practice, inhibition of wrong acts. In the article actuality of achievement of these aims is grounded in the case of introduction in civil procedure of institute of group action.

Key words: group action, civil procedure, access to justice, judicial economy, public interest.

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена питанню правової природи групового позову, зміст якої розкривається автором через дослідження цілей, на досягнення яких спрямований цей правовий інститут. Автором на підставі порівняльного аналізу цілей групового позову в зарубіжних країнах зроблений висновок, що груповий позов спрямований на розширення доступу до правосуддя, сприяння процесуальній та іншій економії, забезпечення єдності судової практики, стримування неправомірних дій. У статті обґрунтовується актуальність досягнення цих цілей у разі впровадження у вітчизняний цивільний процес інституту групового позову.

Ключові слова: груповий позов, цивільний процес, доступ до правосуддя, процесуальна економія, громадський інтерес.

Постановка проблеми. Фундаментальні зміни в економіці та суспільстві, які пов'язані з масовим виробництвом, поширенням та споживанням товарів і послуг, довели нездатність традиційної структури судового розгляду як справи лише двох сторін. Зазначене, як наголошував ще в середині 1960-х роки один із видатних процесуалістів М. Каппеллетті, запровадили нову форму судового розгляду – групові позови [1, с. 21]. Така форма захисту прав та інтересів групи осіб потребує своєї процесуальної розробки, оскільки традиційна модель цивільного процесу не передбачає спеціальних процедур, які б надавали можливість захистити права всіх її членів, які перебувають в однаковому юридико-фактичному становищі. На це вказує Голова Верховного Суду України Я. Романюк, відзначаючи, що наявний процесуальний інструментарій не забезпечує ефективний захист прав учасників групи, адже на сьогодні для їх захисту доводиться застосовувати процесуальні механізми, які не є пристосованими для вирішення цих завдань. Зокрема, він зазначає, що за результатами розгляду справ про порушення прав групи осіб суди мають ухвалювати окремі судові рішення за позовами однотипного характеру до одного й того ж відповідача фактично в одній і тій самій справі; не виключена можливість того, що такі судові рішення не будуть суперечливими; кожна із зазначених осіб змушена самостійно доводити обґрунтованість своїх позовних вимог, завантажуючи при цьому суди окремими ідентичними справами. Крім того, у разі завдання шкоди великій кількості осіб діяльністю однієї особи їм мають бути відшкодовані завдані збитки, хоча б частково в разі, якщо майна боржника недостатньо для задоволення всіх вимог у повному обсязі, натомість на нині на стадії виконавчого провадження може виявитися неможливим задоволення вимог осіб, які пред'явили позови пізніше, через відсутність грошових коштів та майна боржника, у тому числі й у зв'язку з повним задоволенням аналогічних вимог інших осіб, які пред'явили позови раніше. На думку Голови Верховного Суду України, одним із шляхів вирі-

шення цієї проблеми є впровадження інституту групового позову [2, с. 301–302].

Групові позови, як правило, використовуються в надзвичайних ситуаціях та випадках (авіакатастрофи, аварії поїздів, природні лиха тощо), у разі дискримінації значної групи споживачів у зв'язку з продажем їх товарів за невивіреними завищеними цінами, у випадках фінансової неспроможності банків, акціонерних товариств, різних фондів, за фактами шахрайства на ринку цінних паперів, якщо зачіпаються інтереси значного кола осіб. Групові позови також можуть застосовуватись у разі необхідності отримання дивідендів багаточисельною групою співвласників, визнання права власності за конкретною особою, передачі прав корпорації, а також за вимогами кредиторів про передачу їм майна дебітора в разі його банкрутства та визначення частки оплати кредиторських вимог та пропорційного поділу його майна [3, с. 143].

Традиційно до переваг групових позовів відносять такі: розгляд усіх однорідних вимог здійснюється в одному процесі, що дозволяє уникнути чисельних судових засідань; виключена конкуренція судових рішень; облегшена можливість виконання рішень, практично виключені випадки, коли найбільш юридично освічені позивачі, які звернулися до суду першими, отримують реальне відшкодування, а інші – ні; дисциплінуються учасники цивільних правовідносин [4, с. 118–119].

У вітчизняній науці цивільного процесу інститут групового позову не розроблений, сутність його правової природи залишається недослідженою на доктринальному рівні. Вважаємо, що одним із шляхів її вивчення є визначення цілей, на досягнення яких спрямований цей правовий інститут.

Отже, з огляду на викладене метою статті є дослідження цілей групового позову в зарубіжних країнах, де застосовується груповий позов, на підставі якого вбачається за необхідне встановлення таких завдань у разі його впровадження в існуючу модель цивільного процесу. Варто

зазначити, що інститут групового позову був предметом вивчення таких учених, як Г. Аболонін, В. Бернам, М. Гурвич, А. Жіді, Б. Журбін, Ш. Кулахметов, К. Осаке, Г. Осюкіна, В. Пучинський, М. Рожкова, Т. Степаненко, В. Ярков та інших. Проте правова природа групового позову через призму цілей, на досягнення яких він спрямований, не досліджувалась.

Виклад основного матеріалу. На проведеній у вересні 2012 року в Санкт-Петербурзі (Російська Федерація) Всесвітній конференції Міжнародної асоціації процесуального права, окрема секція якої була присвячена питанням групових позовів у соціокультурному аспекті, серед її учасників здійснено анкетування, у тому числі щодо цілей групового позову. За результатами анкетування можна виділити три основних завдання, на досягнення яких традиційно спрямовані групові позови у всіх країнах, незалежно від правової системи: 1) розширення доступу до правосуддя; 2) процесуальна економія; 3) вплив (зміна) на поведінку [5, с. 508].

При цьому варто зазначити, що кожне із цих завдань є важливим: «Усе частіше зміна поведінки або утримання від здійснення незаконних дій розглядається як побічний ефект доступу до правосуддя або як можливість об'єднання не дуже важливих справ. Інакше кажучи, доступ до правосуддя та обґрунтоване витрачання коштів (процесуальна економія) настільки поєднані між собою, що їх можна уявляти наче старших братів щодо молодшого брата або навіть бідного кузена – зміни поведінки» [5, с. 576].

Розглянемо правовий зміст кожної з них.

Характеризуючи таку мету групового позову, як розширення доступу до правосуддя, слід з'ясувати зміст цього поняття.

Доступ до правосуддя є одним із важливих принципів будь-якої демократичної та правової держави. Цей принцип закріплено в ст. 6 Європейської конвенції про захист прав людини й основоположних свобод та Конвенції про міжнародний доступ до правосуддя [6; 7]. Україна як держава, яка визнає цей принцип як один із визначальних та проголосила себе демократичною і правовою державою, взяла на себе зобов'язання створити необхідні умови для реалізації цього принципу [8, с. 117].

Сутність доступності правосуддя як принципу організації та діяльності судової влади полягає у відсутності фактичних і юридичних перешкод для звернення зацікавлених осіб до суду за захистом своїх прав, зміст цього принципу розкривається в різноманітті його елементів: правових, соціальних та економічних, а обов'язок забезпечення доступності правосуддя з боку держави впливає з конституційного положення про судовий захист прав і свобод людини та положень міжнародно-правових актів [9, с. 179].

На науковому рівні доступність правосуддя визначається як певний стандарт, до складу якого включають інститути, які забезпечують реальну можливість особи звернутися до суду за захистом своїх прав, не обмежуючи сферу правосуддя певним колом справ; створюють механізми захисту всіх прав людини; гарантують, що процедура розгляду справи буде справедливою, а відновлення порушених прав – ефективним; усувають перешкоди фінансового характеру за рахунок звільнення певних категорій осіб повністю або частково від сплати судових витрат, надання відстрочки чи розстрочки в їх сплаті; надають можливість скористатися послугами представника або отримати правову допомогу іншим способом [10, с. 29–30].

Вивчення проблеми доступності правосуддя розпочалося в межах всесвітнього руху «Доступ до правосуддя»,

який виник у Європі в 60-х роках ХХ століття з метою удосконалення судового захисту прав осіб. Один із його учасників І. Джекоб зазначав: «Потреба в доступі до правосуддя є подвійною: по-перше, ми повинні гарантувати, що права громадян визнаються й ефективно реалізуються, бо інакше вони не будуть реальними, а лише ілюзорними; і по-друге, ми повинні бути здатними правові суперечки, конфлікти і скарги, які неминуче виникають у суспільстві, вирішувати спокійним шляхом за допомогою правосуддя, щоб сприяти гармонії та миру в суспільстві» [11, с. 419]. Вона послідовно розглядалася вченими-процесуалістами в трьох основних напрямках, які, за визначенням засновників руху М. Капелетті та Б. Гарта, отримали назву «хвилі». У межах руху «Доступ до правосуддя» недоступність правосуддя пов'язували, по-перше, з перешкодами матеріального характеру, які не дають можливості бідним верствам населення звернутися за захистом своїх прав (високі судові витрати, неможливість звернення за допомогою до адвоката тощо); по-друге, з відсутністю спеціальних процедур, які б давали можливість ефективно захищати права та інтереси не окремої особи, а певної групи, колективу; по-третє, зі складністю, дорожнечою та дуже повільним розглядом справ, необхідністю введення спеціальних альтернативних процедур для вирішення певних категорій справ [12, с. 7].

М. Капеллетті та Б. Гарт вважали, що ефективний доступ до правосуддя може досягнути лише в разі, якщо для сторін створюються умови повної «рівності знярядь», тобто кінцевий результат залежить тільки від юридичної гідності позиції тієї чи іншої сторони в справі. Вони виділяли певні процесуальні перешкоди або, за їх визначенням, «бар'єри», що існують у всіх країнах світу і подолання яких наближує сторони до ефективного доступу до правосуддя. Першим бар'єром, на їх думку, є розмір судових витрат. Другим «бар'єром» є так звані «можливості сторін». Цей термін використовується ними для того, щоб підкреслити, що певні сторони можуть користуватися стратегічними перевагами в судових процесах, до яких належать такі: а) фінансові ресурси; б) «компетентність подавати позов», тобто наявність певних знань та психічна готовність звернутися до суду; в) розбіжності між «одноразовими» сторонами і «постійними сторонами», що ґрунтуються насамперед на частоті зіткнень із судовою системою. Третій бар'єр учені пов'язують із тими проблемами, які виникають під час захисту так званих «розрізнених або фрагментарних» інтересів, серед яких:

а) незначна шкода, що завдається інтересам окремих індивідумів, унаслідок чого вони не готові взяти на себе самотійно великий фінансовий тягар складних судових процесів;

б) подаючи позов, особи, яким заподіяна шкода, можуть вимагати відшкодування лише своїх власних витрат, а не фактичної шкоди, яка спричинена правопорушенням усім іншим громадянам, які знаходяться в аналогічному становищі;

в) особи, які бажають подати позов на захист розрізнених інтересів, можуть бути територіально «розпорощеними», відчувати недостатність необхідної інформації або бути не в змозі домовитися про загальну стратегію захисту [13, с. 10–20].

Як вбачається з вищеведеного, саме ці чинники, які засновники руху «Доступ до правосуддя» відносять до визначеного ними третього бар'єру, є тими перевагами, які забезпечили запровадження та поширення групового позову не лише в країнах загального, але й континентального права.

Так, доступ до правосуддя набуває особливої ваги в країнах загального права, у яких позивачі, як правило, несуть на собі тягар фінансування позову, у тому числі встановлення фактичних обставин справи та надання їх на розгляд суду [5, с. 508]. Натомість у країнах із континентальною правовою системою, у яких встановлення обставин справи є обов'язком суду, забезпечення доступу до правосуддя полягає в зменшенні навантаження на суди шляхом об'єднання типових позовів [5, с. 508].

Однак у будь-якому випадку незначний розмір заподіяної шкоди, відсутність впевненості у власних можливостях здійснювати самостійний судовий захист, а інколи – і відсутність фінансової можливості, якраз і є тими факторами, які обумовлюють переваги групового позову як форми захисту колективних інтересів. Як зазначають науковці, багато позовів не заявляється в індивідуальному порядку не тому, що вони є необґрунтованими або неважливими для потенційного позивача, а через наявність певних економічних, соціальних та психологічних бар'єрів [5, с. 510]. Ще в 2006 році в «Євробарометрі» споживачів запитали, чи ймовірніше б вони подали позов про компенсацію шкоди, якщо б вони змогли зробити це разом з іншими споживачами. За результатами опитування 74% респондентів відповіли, що ймовірніше вимагали б відшкодування, якщо могли б робити це колективно [14]. У 2011 році показник «Євробарометра» в цьому питанні склав 79% [15].

До цього також варто додати і соціальний ефект у разі позитивного вирішення спору за груповим позовом. Зокрема, у Європі груповий позов застосовується насамперед для того, щоб віднадувати великі корпорації від використання переваг відносної слабкості індивідуальних позивачів [14].

З огляду на викладене груповий позов є саме тим засобом, який дозволяє подолати один із бар'єрів у доступі до правосуддя та сприяє його розширенню.

Таким чином, груповий позов (і це є надзвичайно актуально для України) у разі його успішного впровадження у вітчизняний цивільний процес може стати одним із суттєвих важелів у вирішенні проблеми доступу до правосуддя.

Стосовно такої мети, як процесуальна економія, то переваги групового позову очевидні. Об'єднання в одному процесі значної кількості типових вимог дійсно сприяє зменшенню навантаження на суддів, заощадженню фінансових витрат на діяльність судів, але це також мінімізує і витатки позивачів.

Так, в Англії та Уельсі процедури групового розгляду забезпечують судову та іншу економію внаслідок того, що ефективними та пропорційними засобами вирішуються справи, у яких збитки кожного достатньо значущі для індивідуального позову, але кількість позивачів та питань, які підлягають вирішенню, є такою великою, що керувати цим потоком справ у межах звичайної процедури неможливо. Серед країн загального права найбільше переймаються процесуальною економією в США, де адвокати можуть акумулювати типові позови в таких сферах, які в інших країнах належать до юрисдикції адміністративних судів. У Канаді зазначають, що цей засіб досягнення приватно-правової законності, який не потребує витрат, дозволяє полегшити положення відповідних державних установ, які обмежені рамками бюджетів, щодо їх відповідальності за виконання законів [1, с. 508–512].

На необхідності запровадження в Україні інституту групового позову наголошував Голова Верховного Суду України Я. Романюк. На його думку, чинне цивільне процесу-

альне законодавство України характеризується наявністю процедурної надлишковості, яка не зумовлена необхідністю захисту прав учасників процесу та є однією з причин надмірного та штучного навантаження на суди. Причиною такого явища він вважає абсолютизацію права на судовий захист, що декларується як єдиний універсальний спосіб захисту прав. У період пострадянського реформування законодавства мала місце ідеалізація можливостей судової системи. Натомість розширення юрисдикції судів, а також швидкий розвиток цивільного обороту призвели до того, що судова система виявилась неспроможною забезпечити ефективний розгляд такої кількості справ. Унаслідок цього виникла істотна невідповідність між проголошеними стандартами правосуддя та реальними можливостями їх дотримання на практиці. Згідно з висновком Я. Романюка запровадження інституту групового позову є раціональним як із точки зору інтересів осіб, права яких порушено, гарантуючи справедливість задоволення однотипних вимог рівною мірою, так і судів, забезпечуючи необхідну процесуальну економію, що сприятиме зниженню навантаження на суди [2, с. 304].

Економія як результат використання групового позову має місце не лише в контексті зменшення навантаження на суди та мінімізації у зв'язку із цим витрат на їх діяльність. Наявні переваги цього правового інституту і для осіб-членів групи, оскільки його застосування є економічно доцільним для розгляду значної кількості дріб'язкових вимог (наприклад, великого кола споживачів, кожний із яких окремо втратив унаслідок порушення антимонопольного законодавства незначні кошти) [1, с. 21].

Вважаємо, що в умовах вітчизняної правової системи ефективність групового позову в частині сприяння процесуальній економії буде залежати від того, яка саме модель цього правового інституту буде обрана та законодавчо закріплена, але те, що економія матиме місце, – беззаперечно.

Найбільше дискусій викликає така мета групового позову, як зміна поведінки, оскільки для країн і загально-го, і континентального права важливим є визначитися зі ступенем регулятивної функції цього приватноправового інституту. Так, у Бельгії групові позови – це позови, які забороняють вчинення будь-яких незаконних дій, тобто в будь-якому випадку превентивні позови, а члени групи для отримання компенсації мають звертатись з індивідуальними позовами. Отже, виключною метою цих групових позовів є зміна поведінки [1, с. 509–510, 576].

Однак такий вплив групового позову на зміну поведінки або можливість її корегування визнають не у всіх країнах. У Канаді та Австралії застосування інституту групового позову має регулятивну мету, поліпшуючи рівень захисту прав споживачів, ефективність ринків та стан навколишнього природного середовища шляхом використання приватного фінансування витрат судового процесу, а особливо дієвим це є у сферах, у яких прогалини регулювання сприяють виникненню проблем щодо компенсації збитків, тому інтерналізація таких збитків їх заподіювачами буде превентивним заходом. В Англії та Уельсі визнають, що превенція є побічним продуктом отримання членами групи відшкодування, але тим не менш є також важливим опосередкованим наслідком приватноправового примусу до виконання законів. У Швеції групові позови викликають спори про політику права, стимулюють дискусії з приводу етично-моральних проблем, що може суттєво впливати на розвиток права [5, с. 509–510].

Заслуговує на увагу висновок науковців, які вважають, що така мета групового позову є результатом еволюції гру-

пового позову як правового інституту. Ми підтримуємо їх позицію з приводу того, що груповий позов існував як механізм для спонукання щодо примусового виконання законів та справедливого відшкодування збитків у сукупності, але в процесі його еволюції особливу увагу було надано важливості цього інституту як засобу досягнення ефективного примусового виконання законів та стримування неправомірних дій, а не справедливого відшкодування збитків [5, с. 647].

На нашу думку, є очевидним, що провадження за груповим позовом у будь-якій державі викликає підвищену увагу до підстав виникнення такого спору, тобто висвітлює, можливо не обов'язково правову, але завжди етично-моральну проблему, вирішення якої набуло нагальної потреби саме в певний час, у певному суспільстві та за певних обставин. Вирішення спору щодо захисту порушених прав значної, а інколи навіть величезної кількості осіб, незалежно від того, яким буде постановлене судом рішення, у будь-якому разі матиме наслідки. Це може бути розгляд питання про ініціювання змін до законодавства, підвищення правового рівня певних категорій громадян та усвідомлення ними можливості впливу на зміни в суспільстві, утримання потенційних заподіювачів шкоди від вчинення відповідних дій тощо. Тобто такий судовий процес беззаперечно впливатиме на розвиток права в державі, на становлення правових традицій суспільства, підвищення рівня правової культури громадян.

В окремих країнах виділяють й інші завдання, для досягнення яких використовується інститут групового позову. Так, в Англії та Уельсі, окрім вищезазначених, це також пропорційність, передбачуваність та справедливість. Пропорційність, яка є головною метою будь-якого процесу, вимагає виділяти на кожну справу необхідну частину судових витратків з урахуванням потреби в ресурсах усіх інших справ. Наприклад, у конкретній справі принцип пропорційності може вимагати застосування процедури на підставі наказу про групові накази, до якої б вступили позивачі, а не застосування представницького позову. Передбачуваність розглядається як наявна перевага об'єднання типових вимог, які б в іншому випадку могли по-різному розглядатись та по-різному керуватись судами. Справедливість також розглядається як мета групового позову, оскільки колективний захист прав має допомогти «досягнути балансу між нормальними правами позивача і відповідача заявляти позови і захищати себе в індивідуальному порядку, і інтересами групи осіб щодо ефективного ведення усього процесу» [5, с. 511–512].

Аналогічний зміст принципу справедливості визначається і в резолюції Європейського парламенту від 2 лютого 2012 року «До послідовного європейського підходу до колективного захисту прав», зокрема щодо забезпечення рівного положення колективних та індивідуальних заявників [15].

У Бразилії, окрім трьох вищезазначених загальних цілей групового позову, виділяють також бажання запобігнути суперечливості судової практики, оскільки в цій країні відсутній принцип обов'язковості прецедентів [5, с. 514].

Чи може бути така мета актуальною для України, у правовій системі якої також немає обов'язковості прецеденту? Згідно із чинним цивільним процесуальним законодавством Верховний Суд України може переглянути судові рішення в разі неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що призвело до ухвалення різних за змістом судових рішень у

подібних правовідносинах. Прийняте за наслідками такого перегляду рішення Верховного Суду України є обов'язковим як для всіх судів України, так і для всіх суб'єктів владних повноважень, які застосовують у своїй діяльності нормативно-правовий акт, що містить зазначену норму права. Проте за своєю правовою природою правовий висновок Верховного Суду України в конкретній справі не є судовим прецедентом у класичному розумінні, адже судовий прецедент є нормою права, а висновки в рішеннях Верховного Суду України – лише її офіційне тлумачення.

Як вважає Голова Верховного Суду України Я. Романюк, правовий висновок Верховного Суду України, викладений у судовому рішенні, найбільш подібний за своєю правовою природою до рішення Європейського суду з прав людини, адже цей суд шляхом ухвалення своїх рішень офіційно тлумачить, розвиває положення норми права – Конвенції, при тому, що саме рішення не є нормою права. Водночас для України рішення Європейського суду з прав людини та його тлумачення мають двоякий характер. Ці рішення, не будучи нормою права за своєю правовою природою, для нашої держави є джерелом права згідно з прямим приписом Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». Подібне правило, за висновком Я. Романюка, спостерігається й щодо застосування правових висновків, викладених у рішеннях Верховного Суду України. Він акцентує увагу на їх двоякому характері: з одного боку, ці рішення – не норма права, а лише офіційне тлумачення закону, а з іншого – правовий висновок Верховного Суду України обов'язковий для судів нижчого рівня. Однак навіть Голова Верховного Суду України визнає, що ця обов'язковість на практиці виявилася значною мірою декларативною, адже трапляються непоодинокі випадки, коли обов'язкові правові висновки Верховного Суду України судами нижчого рівня нехтуються, ігноруються, не беруться до уваги, а судова практика спрямовується в інше русло [16].

Тому є вірогідність того, що навіть за наявності установлені практики розгляду певних категорій справ не виключені випадки постановлення за результатами вирішення однотипних спорів рішень, різних за своїм змістом. У зв'язку із цим постановлення судами рішень за наслідками розгляду групових позовів має сприяти забезпеченню єдності судової практики, що на сьогодні в нашій державі, як визнають фахівці, є певною проблемою, яка потребує вирішення шляхом ужиття комплексних заходів [16].

Таким чином, на підставі аналізу завдань, досягнення яких у зарубіжних державах здійснюється шляхом застосування групового позову, можна виокремити їх і для запровадження цього правового інституту в Україні. На можливі зауваження щодо передчасності цього у зв'язку з відсутністю на сьогодні у вітчизняному цивільному процесі такої форми судового захисту варто вказати, що ефективність будь-якої новації, у тому числі юридичної, залежить від чіткого формулювання завдань, для вирішення яких здійснюється її запровадження.

На нашу думку, використання у практичній діяльності (саме використання, а не лише законодавчо передбачене існування) такого складного процесуального механізму, як груповий позов є свідченням високого рівня правової культури та досконалості чинного законодавства, що у своїй сукупності дозволяє забезпечити організацію розгляду спорів на захист групових інтересів.

У зв'язку із цим вважаємо, що груповий позов у межах вітчизняної системи права має бути спрямований на

виконання таких завдань: 1) розширення доступу до правосуддя; 2) сприяння процесуальній та іншій економії; 3) забезпечення єдності судової практики; 4) стримування неправомірних дій (вплив на поведінку).

Висновки. Груповий позов є однією з форм захисту значної кількості осіб, але традиційна модель цивільного процесу не передбачає процесуальних механізмів для їх реалізації. Правову природу цього правового інституту, якого на сьогодні не існує у вітчизняній правовій системі, можна розкрити шляхом дослідження завдань, на досягнення яких він спрямований у державах, де використовується ця форма судового захисту. Традиційно завданнями, досягнення яких можливе шляхом використання групового позову, у цих країнах є такі: 1) розширення доступу до правосуддя; 2) процесуальна економія; 3) вплив (зміна) на поведінку. Крім цього, груповий позов застосовується для забезпечення пропорційності, передбачуваності та справедливості судових процесів, а також для сприяння єдності судової практики.

За результатами дослідження можна зробити висновок, що на сьогодні в разі впровадження групового позову у вітчизняний цивільний процес цей правовий інститут має бути спрямований на розширення доступу до правосуддя, сприяння процесуальній та іншій економії, забезпечення єдності судової практики, стримування неправомірних дій (вплив на поведінку). Однак вивчення правової природи групового позову не обмежується визначенням цілей, на досягнення яких він спрямований, а тому потребує подальшої наукової розробки.

Список використаної літератури

1. Ярков В. Групповые иски и кратные убытки в российском праве / В. Ярков, С. Пузыревский, А. Нестеренко и др. // Закон. – 2013. – № 9. – С. 20–35.
2. Романюк Я. Актуальні питання реформування цивільного процесуального законодавства України / Я. Романюк, І. Бейцун // Право України. – 2012. – № 8. – С. 288–305.
3. Аболонин Г.О. Групповые иски в законодательстве и судебной практике США / Г.О. Аболонин // Российский юридический журнал. – 1997. – № 1. – С. 141–147.
4. Мясникова Н.К. Виды исков в гражданском судопроизводстве : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Гражданское право; семейное право; гражданский процесс; международное частное право» / Н.К. Мясникова. – Саратов, 1999. – 196 с.
5. Гражданский процесс в межкультурном диалоге: Евразийский контекст : сборник докладов по материалам Всемир. конф. по процессуальному праву (18–21 сентября 2012 года). – М. : Статут, 2012. – 720 с.
6. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 4 листопада 1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
7. Конвенция о международном доступе к правосудию от 25 окт. 1980 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://translate.google.com/translate?hl=ru&langpair=en%7Cru&u=http://www.hcch.net/index_en.php%3Fact%3Dconventions.text%26cid%3D91.
8. Ханін-Посполітак Р.Ю. Доступність правосуддя в цивільному процесі в контексті Закону України «Про судовий збір» / Р.Ю. Ханін-Посполітак // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. – 2012. – Т. 129. – С. 117–120.
9. Овчаренко О.М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації / О.М. Овчаренко. – Х. : Право, 2008. – 304 с.
10. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 «Цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Н.Ю. Сакара. – Х., 2005. – 209 с.
11. Jacob H. 6. Access to Justice In England // Access to Justice. – Milan, 1979. – Vol. 1. – P. 415–478.
12. Бурій А. Моніторинг доступності до правосуддя : [рапорт з моніторингу] / А. Бурій, М. Васюта, Л. Тарангула ; Регіональний громадський фонд «Право і Демократія» за підтримки американського народу через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). – Львів, 2007. – 82 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.fond.lviv.ua/storage/library/monitoring_20071.pdf.
13. Cappelletti M. Access to Justice: The Worldwide Movement to Make Rights Effective: A General Report / M. Cappelletti, B. Garth // Access to Justice. – Milan, 1979. – Vol. 1. – P. 5–124.
14. Ларссон П. Групповий позов у Європейському Союзі / П. Ларссон // Захист невизначеного кола споживачів в ЄС та в Україні. – К., 2009. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.cjsumerrinfo.org.ua/upload/iblock/b62/class_action_eu_ukraine.pdf.
15. European Parliament resolution of 2 February 2012 on ‘Towards a Coherent European Approach to Collective Redress’, European Parliament [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P7-TA-2012-021+0+DOC+XML+V0//EN/>.
16. Виступ Голови Верховного Суду України Ярослава Романюка на засіданні круглого столу щодо впливу реформи судової влади України на забезпечення єдності судової практики 9 липня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/%28documents%29/00790E644F077CF0C2257D100041D4C0?OpenDocument&year=2014&month=07&>.